

ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΟΝ
ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΔΗΜΩΔΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ
ΤΗ. ΚΙΝΔ (1833) ΚΑΙ Γ. ΧΡ. ΧΑΣΙΩΤΟΥ (1866)

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

1. Ἡ συλλογὴ τοῦ Theodor Kind (1833)

Ὁ Θεόδωρος Κίνδ (1799-1868), γερμανός, φιλέλλην, ἐσπούδασε κατ' ἀρχῆς τὸ δίκαιον, εἶτα δὲ ἀπὸ τοῦ 1821, διαμένων ἐν Λειψία, ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν, τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ γενικῶς τὴν φιλολογίαν καὶ δὴ τὴν δημώδη καὶ προσωπικὴν ποιήσιν αὐτῆς. Οὕτως ὁ Κίνδ, γνώστης τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῶν συγχρόνων του φιλολογικῶν ἐν γένει ζητημάτων τῆς Ἑλλάδος, ἐξέδωκεν αὐτοτελῶς ἔργα, τὰ ὅποια περιέχουν συλλογὰς δημοτικῶν ἄσμάτων, ποιήματα συγχρόνων του ἑλλήνων ποιητῶν, φιλολογικὰ θέματα καὶ ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Τῷ 1827 ἐδημοσίευσεν τὸ πρῶτον ποιητικὴν συλλογὴν του¹⁾ εἰς τὴν ὁποίαν περιέλαβε 18 δημώδη ἄσματα καὶ 6 προσωπικὰ ποιήματα. Ἀργότερον, τῷ 1831, ἐξέδωκε δεύτερον ἔργον του περὶ συγχρόνων τότε φιλολογικῶν ζητημάτων τῶν ἑλλήνων καὶ μάλιστα περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Σούτσου κ.ἄ.²⁾ εἶτα μετὰ διετίαν, τῷ 1833, νέαν συλλογὴν δημοδῶν ἄσμάτων καὶ λογίων ποιημάτων, ἀργότερον δὲ καὶ ἄλλα ἔργα του (ἀνθολογία δημοδῶν ἄσμάτων κλπ.)³⁾

¹⁾ Τραγῳδία τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, συλλεχθέντα καὶ μεταφρασθέντα εἰς τὰ γερμανικά καὶ ἐξηγηθέντα διὰ σημειώσεων ὑπὸ Καρόλου Θεοδώρου Κίνδ. Neugriechische Volkslieder, gesammelt und mit deutscher Übersetzung, nebst Sach- und Worterklärungen, herausgegeben von Karl Theodor Kind in Leipzig. Grimma, bei Carl Friedrich Göschen Beyer, 1827. (Εὐνομία, Dritter Band). [8^{ον} μικρ. σελ. 150+XXXII].

²⁾ Beiträge zur besseren Kenntniss des neuen Griechenlands in historischer, geographischer und literarischer Beziehung, von Dr. Theodor Kind. Neustadt a.d. O. 1831, bei Johann Karl Gottfried Wagner. [σχ. 8, σελ. 281+XXII].

³⁾ Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, Βραχεῖα σημειώσεις περὶ τῶν προγενεστέρων συλλογῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν ἄσμάτων. Νεοελλ. Ἀνάλεκτα, τόμ. Α' (1870) σ. 66 ἀρ. 3.

Ἡ δευτέρα, ὡς ἄνω, συλλογή, δηλαδή ἡ τοῦ ἔτους 1833, φέρει τίτλον: «Τραγῳδία τῆς νέας Ἑλλάδος, ἐθνικὰ καὶ ἄλλα, τὰ μὲν τυπωμένα πρότερον, τὰ δ' ἀτύπωτα. Μὲ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις ἐκδοθέντα ὑπὸ Θεοδώρου Κίνδ.— *Neugriechische Poesieen, ungedruckte und gedruckte, mit Einleitung und sowohl Sach- als Wort-Eckklärungen herausgegeben von Dr. Theodor Kind. Leipzig, in der Dyk'schen Buchhandlung 1833.* [σχ. 16. σελ. XXVIII + 94].

Εἰς τὴν συλλογὴν καὶ ἔκδοσιν ταύτην δημοτικῶν τραγουδιῶν τῶν Ἑλλήνων, ὡς καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς προηγουμένης συλλογῆς τοῦ ἔτους 1827, πιστεύω ὅτι ἐκινήθη ὁ Κίνδ ἐκ τῆς ἐκδοθείσης κατὰ τὸ 1824-25 ὑπὸ τοῦ Cl. Fauriel συλλογῆς δημοδῶν ἁσμάτων τῆς Ἑλλάδος εἰς δύο τόμους, ἧτις μετεφράσθη ἀμέσως τῷ 1825 εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἐξεδόθη εἰς δύο τόμους: α') ὑπὸ τοῦ *Wilhelm Müller* (*Neugriechische Volkslieder, gesammelt und herausgegeben von C. Fauriel. Übersetzt... von — Leipzig 1825. Zwei Theile*)· β') ὑπὸ ἄνωνύμου, ὁμοίως εἰς δύο τόμους, μὲ τὸν τίτλον: *Mittheilungen aus der Geschichte und Dichtung der Neugriechen. Erster Band. Zweiter Band. Coblenz bei Jacob Hölscher, 1825*)¹.

Εἰς τὴν, ὡς ἄνωτέρω, τῷ 1833 δημοσιευθεῖσαν συλλογὴν τοῦ Κίνδ, περὶ ἧς θὰ γίνῃ λόγος ἐνταῦθα μόνον ὡς πρὸς τὸν καταρτισμὸν μέρους τῶν περιεχομένων δημοδῶν ἁσμάτων, περιέχονται (σελ. 1-16) τὰ κάτωθι ἐν συνόλῳ δημοτικὰ ἄσματα.

I *Τοῦ Ὀλύμπου* [=τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Κισσάβου]²

II. *Ἐλευθέρωσις τῆς γυναικὸς τοῦ Λιάκου* [=τῆς Λιάκαινας].

III. *Ὁ ἀναγνωρισμὸς* [=Ὁ γυρισμὸς τοῦ ξενιτεμένου].

IV. *Ἡ ὠραία τοῦ κάστρου* [=τοῦ Κάστρου τῆς Ὠριᾶς].

V. *Τοῦ Δήμου* (ἄρχ.: Αὐτὰ τὰ μάτια Δήμο μ' τ' εὔμορφα).

VII. *Χελιδόνισμα*.

VIII. [Περπερούνα].

IX. *Τραγῳδίων τοῦ γάμου* [=Φεγγάρι μου βασίλευσε, νὰ πάῃ ὁ νιὸς ὄπ' ἀγαπᾶ.]

(ἄρχ.: Φεγγάρι μου βασίλευσε, κατέβα παρακάτω).

X *Τοῦ αὐτοῦ* [=Κέρασμα δούλου· πέφτει τὸ ποτήρι εἰς τὰ γόνατα τῆς κυρᾶς.

XI [Κυνηγὸς καὶ Πέροδικα].

Ἡ λοιπὴ ποιητικὴ ὕλη ἀποτελεῖται ἐκ ποιημάτων συγχρόνων τοῦ Κίνδ ἑλλήνων ποιητῶν, ὡς τοῦ Γεωργίου Σακελλαρίου ἱατροῦ ἐκ Κοζάνης, τοῦ Ἀθανασίου Χριστοπούλου, τοῦ Ἀνδρέου Κάλβου κ. ἄ.

¹ Διὰ πλείονα περὶ τῶν δύο τούτων ἐκδόσεων βλ. *Δημ. Πετρόπουλον*, εἰς σ. 74-75 τοῦ παρόντος τόμου.

² Ἐντὸς ἀγκυλῶν ἀναγράφονται οἱ τίτλοι τῶν ἁσμάτων, μὲ τοὺς ὁποίους εἶναι σήμερον συνήθως γνωστά.

Εἰς τὰ κείμενα ταῦτα, ποιήματα καὶ δημῶδη ἄσματα, ἀκολουθοῦν ἀπὸ σ. 46-65 σημειώσεις τοῦ Kind ἐρμηνευτικαὶ καὶ πραγματικαὶ ὡς καὶ λεξιλόγιον (σ. 66-94) μεθ' ἐρμηνείας ἀντιστοίχως ἐκάστης λέξεως εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ γλωσσικῶν σημειώσεων εἰς τὰς διαλεκτικὰς λέξεις.

Ὡς ἤδη εἴπομεν, θὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα ἐκ τῶν περιεχομένων τῆς συλλογῆς ταύτης ζητήματά τινα σχετικὰ μόνον πρὸς τὰ ἐν αὐτῇ δημοτικὰ τραγούδια καὶ συγκεκριμένως πρὸς τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐπρομήθευσεν εἰς τὸν Kind δημῶδη ἄσματα καὶ ἐβοήθησεν οὕτως εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς συλλογῆς, ὡς καὶ εἰς ἐρμηνευτικὴν ἐπεξεργασίαν τινῶν τῶν κειμένων τούτων καὶ μάλιστα τῶν δημοτικῶν, καθ' ὅσον ὁ ἴδιος ὁ ἐκδότης ἀορίστως μόνον ἀναφέρει περὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ χωρὶς καὶ νὰ τὸ ὀνομάξῃ¹⁾. Οὕτως ὁ Kind (σ. 47) εἰς τὸ ἐρμηνευτικόν του σημείωμα διὰ τὸ ἐν σελ. 1-2 δημῶδες ἄσμα τοῦ μαλώματος τῶν βουνῶν Ὀλύμπου καὶ Κισσάβου σημειώνει ὅτι τοῦτο ἀνεκοινώθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ Ἑλληνοῦ ἐξ Ὀλύμπου²⁾, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλληνοῦ τούτου. Ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ ἐπάσματος κατὰ τὸ μαγικὸν ἔθιμον τῆς Περαπερούνας (σ. 13, ἀρ. VIII) λέγει ὁ Kind (σ. 51) ὅτι ἀνεκοινώθη τοῦτο εἰς αὐτὸν ὑπὸ Ἑλληνοῦ, μαζὶ δὲ μὲ τὸ ἄσμα καὶ περιγραφὴ τοῦ ἐθίμου τούτου³⁾.

Τὸ ζήτημα τοῦτο, δηλαδή ποῖος ἦτο ὁ ἐξ Ὀλύμπου Ἕλληνας, ὅστις ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Kind τὸ ἄσμα τοῦτο τοῦ μαλώματος τῶν βουνῶν Ὀλύμπου καὶ Κισσάβου, πλὴν δὲ τούτου καὶ ἄλλα ἄσματα, ὡς θὰ δειχθῇ κατωτέρω, ἔτι δὲ καὶ τὸ ζήτημα τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως ἀρκειῶν ἐκ τῶν δημῶδων τούτων ἄσματων, διαφωτίζουν δύο πρὸς τὸν Ἑλληνα τοῦτον ἐπιστολαὶ τοῦ Θεοδώρου Kind, αἱ ὁποῖαι εἶναι σχετικαὶ πρὸς τὴν συλλογὴν του ταύτης.

Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἀπευθύνονται πρὸς τὸν Σοφοκλῆ Οἰκονόμον (1809-1877), υἱὸν τοῦ πολλοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων.

Ὁ Σοφοκλῆς οὗτος ἐγεννήθη εἰς Τσαρίτσανην παρὰ τὴν Ἐλασσόνα τῆς Θεσσαλίας, ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν εἰς Βιέννην καὶ Βερολίνον καὶ ἐταξίδευσεν εἰς

¹⁾ Διὰ τὰ προσωπικὰ μόνον ποιήματα σημειώνεται εἰς τὰ σχόλια ἐκάστου ἢ πηγῆ καὶ ἐνίοτε ὁ ἀνακοινώσας τὸ ποίημα, ἐξαιρέσει τοῦ ὑπ' ἀριθμ. XII διὰ τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Kind (σ. 54) ὅτι τὸ κατέγραψεν ὁ ἴδιος ἐν Ἑλλάδι.

²⁾ ...das [= Gedicht] ich übrigens ganz unverändert, so wie ich es von einem Griechen von Olympos selbst erhalten, mitgetheilt habe.

³⁾ Ein Grieche selbst hat mir, mit dem Gedichte, auch die nachstehende Erklärung mitgetheilt.

Ἐν σελ. 56 ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι ἔλαβε καὶ τὰ ὑπ' ἀριθμ. XVII (Ὀδοιποροῦντος) καὶ XVIII (Ξένου) (σ. 24-25), τὰ ὁποῖα θεωρεῖ, ὀρθῶς, ὡς μὴ δημοτικά.

διάφορα ἐπιστημονικά κέντρα τῆς Εὐρώπης, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ εἰς Παρισίους, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ χρονικὸν διάστημα· τέλος δ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1834, ἔνθα ἤσκησε τὴν ἰατρικὴν, συγχρόνως δ' ἀφιερώθη καὶ εἰς φιλολογικὰς γενικῶς μελέτας.

Μετὰ τοῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου, πιθαιώτατα ἀπὸ τοῦ χρόνου τῶν σπουδῶν του, ὁ Κίנד εἶχε φιλικὴν ἀλληλογραφίαν. Ἐκ ταύτης σώζονται δύο λίαν ἐνδιαφέρουσαι ἐπιστολαὶ ἐκ τοῦ ἔτους 1833, αἱ ὁποῖαι ἀπευθύνονται ὑπὸ τοῦ Κίנד ἐκ Λιψίας πρὸς τὸν Σοφοκλῆ, διαμένοντα τότε εἰς Βερολίνον.

Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, τὰς ὁποίας δημοσιεύομεν ἔνταῦθα, ἀπόκεινται ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς οἰκογενείας τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων¹⁾, τοῦ ὁποίου, ὡς ἐλέχθη, υἱὸς ἦτο ὁ Σοφοκλῆς. Αὗται εὐρίσκονται εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. ΧΙ φάκελον τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Σοφοκλέους καὶ ὑπ' αὐξ. ἀριθμ. 18 καὶ 19²⁾.

Α΄.

(Φάκελος ΧΙ, ἀρ. 18)

Ἐκ Λιψίας τὴν 16 Μαρτίου 1833

Φίλε,

Ἔλαβα τὸ γράμμα σου τῆς 23 τοῦ Φεβρουαρίου καὶ σοὶ εὐχαριστῶ διὰ τὴν καλοσύνην σου, ὅτι εἶσαι ἔτοιμος νὰ μὲ βοηθήσῃς κατὰ τὴν συλλογὴν ἑλληνικῶν τραγυδιῶν, ἣν μὲν σκοπεύω. Μάλιστα σοὶ εἶμαι ὑπόχρεως διὰ τὰ δύο τραγούδια, ἃ μοι ἐκοινοποίησες, καὶ σὲ παρακαλῶ σφοδρότατα, ἂν ἐμπορῆς νὰ μοι κοινοποιήσῃς κ' ἄλλα ἐθνικὰ³⁾ τραγούδια, νὰ τὸ κάμῃς ὅσον τάχιστα καὶ μέχρι τοῦ μέσου τοῦ Ἀπριλίου.— Προσθετῶ νῦν τὰ ἐξῆς.

α. Σὲ παρακαλῶ, νὰ μοι ἐξηγηθῆς τὰς λέξεις αἱ εὐρίσκονται ἐν τοῖς δύο τραγυδίοις σου, τουτέστιν Ἐργαλειός, ἀπανδέχω, ἀπέκει, ῥαζακιός, πτωχολο-

¹⁾ Βλ. περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ Ἀρχείου τούτου: Δ. Σ. Μπαλάνου, Ἀρχεῖον Κωνσταντίνου καὶ Σοφοκλέους Οἰκονόμου. Πρακτ. τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τόμ. 23 (1948) σ. 405 ἐξ.

Τὸ Ἀρχεῖον τοῦτο τῶν Οἰκονόμων, δωρηθὲν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Πάλλη (Βλ. Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τόμ. 23 (1948) σ. 417 καὶ 470, τόμ. 24 (1949), Γ' (Λόγοι) σ. 91, τόμ. 25 (1950) σ. 566), κατέταξα κατ' ἐντολὴν τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου 1950 διάστημα, συντάξα δὲ καὶ γενικὸν κατάλογον τῶν περιεχομένων του. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο μὲ ἐβοήθησαν προθύμως, διατεθέντες πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, οἱ ὑπάλληλοι: α) ἡ Ἑλένη Βουραζέλη-Μαρινάκου, καθηγήτρια, ἀπεσπασμένη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου καὶ β) ὁ Πέτρος Πετρῆς, γραφεὺς τοῦ Ἀρχείου τούτου.

²⁾ Τῶν ἐπιστολῶν τούτων πρῶτος κάμνει μνησίαν ὁ Δημ. Μπαλάνος, ἐνθ' ἂν., τόμ. 23, σ. 416.

³⁾ Μὲ ἡραιωμένα στοιχεῖα δημοσιεύονται αἱ ὑπογραμμισμένα ὑπὸ τοῦ Κίנד λέξεις.

γία, δαγκωματίτσα, Κονίαρος, γυαλιά, ἄμε, γάντσος, εἶα—καὶ νὰ μοὶ εἰπῆς ἂν γράφεται Ἐλία ἢ Ἐλήα,—ἔπειτα, ποῖα εἶναι ἡ παραγωγή τοῦ Βαγία, καὶ πῶς γράφεται ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν δύο τραγουδίων σου ἢ τελευταία λέξις· γυαλῖν, ἢ πῶς ἄλλως.

β. Σὲ παρακαλῶ, νὰ μοὶ εἰπῆς, ἂν γνωρίσῃς τὸ παρακείμενον τραγούδιον μετὰς πρώτας λέξεις· Πυρρηροῦνα περπατεῖ, καὶ ἂν ἦναι πιστῶς γραμμένον, ἔπειτα δέ, νὰ μοὶ ἐξηγηθῆς τὰς ἐν αὐτῷ σημειωθείσας λέξεις.

γ. Τὸ αὐτὸ σὲ παρακαλῶ κατὰ τὸ χελιδόνισμα καὶ κατὰ τὸ τοῦ Δῆμου.

δ. Ὅλα τὰ παρακείμενα παρακαλῶ νὰ μοὶ ἀναπέμψῃς μετὰς σημειώσεις σου.

ε. Δὲν ἔπλασεν ὁ πατήρ σου Ποῖημα πρὸς Ἀλέξανδρον, Ρωσσίας βασιλέα, κατὰ τὸ 1812, μετὴν ἀρχῆν

Νέος Ἄρης ἤδη τρέχει—;

Καὶ αὐτὰ μὲν ἠθέλησα νὰ σὲ παρακαλέσω καὶ νὰ σ' ἐρωτήσω· σὺ δέ, φίλτατε, ἀκόμι τοῦτο σὲ παρακαλῶ νὰ μοὶ συγχωρήσῃς ὅλας αὐτὰς καὶ παρακαλέσεις καὶ ἐρωτήσεις. Καὶ τοῦτο μὲν ἐλπίζω, διότι γνωρίζεις τὸν περὶ τῆς νέας γλώσσης καὶ ποιήσεως, μάλιστα δὲ τῆς ἐθνικῆς, ζῆλόν μου.

Πρὸς τούτοις φιλικῶς ἀσπάζομαί σε καὶ τὸν Βλαστὸν, πάντα καλὰ κ' ἀγαθὰ ἐχόμενος σας, καὶ πρὸ ἄλλων σταθερὰν ὑγιεῖαν ἀσπάζομαι διὰ σου καὶ τὸν Stieglitz καὶ τὸν Iken, καθὼς καὶ ὁ Χαῖνσιος ἀσπάζεται σας δύο

Τοῦ δὲ πατρὸς ἀκόμι δὲν ἔλαβα ἀπόκρισιν.—

Ἐγίαινε κ' εὐδαιμόνει

Ὁ σ' ἀγαπῶν

Θεόδ. Κινδ.

Β'.

(Φάκελος ΧΙ, ἀρ. 19)

Χαῖρε

Ἐλπίζω, ὅτι ἀγαθῇ τύχῃ ἔλαβες τὸ γράμμα μου τῆς 16 Μαρτίου, καὶ προσμένω τὴν ἀπόκρισίν σου εἰς αὐτὸ μετ' ὀλίγον. Προσμένων ταύτην ἀπόκρισιν, ἀναγκαίαν μὲν διὰ τὴν μέλλουσαν νὰ προετοιμασθῇ ὑπὸ μου τραγουδίων (μὴν τραγουδίων, καθὼς ἔγραψα ἐν τῷ τελευταίῳ πρὸς σε γράμματί μου) συλλογῆν, σὲ παρακαλῶ δι' αὐτὴν καὶ τὰ ἐξῆς.

α'. νὰ μοὶ εἰπῆς, τίνα νοῦν ἔχει καὶ τίνα ἐν γένει σημασίαν τὸ μοὶ κοινοποιηθὲν ὑπὸ σου τραγούδιον μετὴν ἀρχῆν. Ὅσα καστριά κ' ἂν ἴδα κ.τ.λ. ἐπειδὴ τοιοῦτο, οἷον εἶναι, δὲν τὸ καταλαμβάνω.

β'. ἂν γνωρίζῃς τὰ τοῦ Κάλβου καὶ τοῦ Σακελλαρίου ποιήματα, εἰπέ μοι, ποῖα αὐτῶν νομίζῃς πρὸ ἄλλων ἄξια νὰ τὰ ἐκλέξω εἰς τὴν συλλογῆν μου.—

Ταῦτα μὲν περὶ τούτου. Μετὰ ταῦτα δὲ σοὶ γνωστοποιῶ, ὅτι ἐτελείωσα ἱστορίαν τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, κ' ὅτι θέλω νὰ σοὶ στείλω σῶμα αὐτῆς διὰ μέσου τοῦ *Stieglitz* μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

Τὸ προκείμενον γράμμα δός, παρακαλῶ, εἰς τὸ ταχυδρομεῖον, νὰ ἔλθῃ τοιουτοτρόπως πρὸς τὴν διεύθυνσίν του.

ἽΥγαίνειτε, σὺ μὲν καὶ ὁ Βλαστός, ὃν ἀσπάζομαι φιλικῶς, κ' εὐδαιμονεῖτε!

Ἐκ Λειψίας

Ὁ σὸς

τὴν 2 Ἀπριλίου

Θεόδ. Κίνδ

1833

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων γίνεται γνωστὸν ὅτι ὁ Κίνδ παρεσκεύαζε τὴν συλλογὴν ταύτην κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, ἤτοι τῷ 1833, καὶ ὅτι δύο ἄσματα τῆς συλλογῆς του εἶχον ἀποσταλῆ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ πρὸς ὃν ἀπευθύνονται αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου, διαμένοντος τότε, ὡς θὰ λεχθῆ κατωτέρω, εἰς Βερολίνον.

Ἀποδέκτης τῶν ἐπιστολῶν τούτων τοῦ Κίνδ εἶπομεν ὅτι εἶναι ὁ ἱατρός Σοφοκλῆς Οἰκονόμος, ἃν καὶ δὲν ἀναγράφεται ἐπὶ τούτων τὸ ὄνομα τοῦ φίλου του (= τοῦ Σοφ. Οἰκονόμου), πρὸς τὸν ὅποιον ἐπιστέλλει ὁ Κίνδ, καὶ ὁ τόπος ἔνθα οὗτος διέμενε.

Ἡ ταῦτις τοῦ ἀνωνύμου τούτου ἀποδέκτου πρὸς τὸν Σοφ. Οἰκονόμον πιστοποιεῖται ἐκ τῆς ε' παραγράφου τῆς πρώτης ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐνταῦθα ἐπιστολῶν, ἔνθα ὁ Κίνδ ἐρωτᾷ τὸν φίλον του, ἐὰν «ἔπλασεν» ὁ πατὴρ του, δηλαδὴ ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, ὡς φαίνεται εἰς τὰς σελίδας 32-33 καὶ 58 τοῦ ὡς ἄνω βιβλίου τοῦ Κίνδ, ποίημα τῷ 1812 πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ρωσίας μὲ τὴν ἀρχὴν «Νέος Ἄρης ἤδη τρέχει»¹⁾.

Ποῖα τώρα εἶναι τὰ «δύο τραγούδια», τὰ ὅποια εἶχε στείλει εἰς τὸν Κίνδ ὁ φίλος του (= Σοφ. Οἰκονόμος) ἀπὸ τῆς 23 Φεβρουαρίου 1833, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνωτέρω πρώτην ἐπιστολὴν τοῦ Κίνδ, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀντιληφθῶμεν, τόσον ἀπὸ τὴν εἰς τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν παρατιθεμένην ἀρχὴν τοῦ ἐνὸς ἄσματος «Ὅσα καστριά κἄν ἴδα», ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς εἰς τὴν πρώτην ἀναφερομένας πρὸς ἐρμηνείαν λέξεις: ἀργαλιός, ἀπανδέχω, ἀπέκει, ἄζακιός, πτωχολογία, δαγκωματίσα, Κονίαρος, γυαλιά, ἄμε, γάντσος, εἶα, ἐλία ἢ ἐλήα, Βαγία, γυαλῖν.

¹⁾ Πιστεύω ὅτι καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Δημ. Σ. Μπαλάνος θὰ ἐστηρίχθη εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου ὡς ἀποδέκτου τῶν ἐπιστολῶν τούτων τοῦ Κίνδ (ἐνθ' ἀν., σ. 416), πλὴν τῆς ἐξωτερικῆς ἐνδείξεως, δηλαδὴ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἐπιστολῶν τούτων εἰς τὸ Ἄρχεῖον τοῦ Σοφ. Οἰκονόμου, καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κυρίως τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Κίνδ.

Αἱ λέξεις αὗται ἀπαντοῦν εἰς τὸ ἕσμα ΙΙΙ (σ. 4-5) «*Ὁ ἀναγνωρισμός*» [= Ὁ γνωρισμός τοῦ ξενιτεμένου] εἰς τοὺς στίχους 1, 11, 23, 25, 27, 31 καὶ 32 καὶ εἰς τὸ ΙV (σ. 6-7) «*Ἡ ὥραία τοῦ κάστρου*» [= Τὸ κάστρο τῆς Ὠριᾶς] εἰς τοὺς στίχους 7, 14, 21, 24, 27, 31, 33, 37 καὶ 38. Τοῦ δευτέρου ἄλλωστε ἐκ τούτων ἀρχικὸς στίχος εἶναι ὁ παρατιθέμενος εἰς τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν «*Ὅσα καστριά κἄν ἴδα*». Εἰς τὴν ἀπάντησίν του ὁ Σοφ. Οἰκονόμος θὰ διώρθωσεν καὶ διεσάφησεν δι' ἐρμηνείας τὰς λέξεις ταύτας, διότι ἔχουν αὗται ὀρθῶς εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Kind, ὡς π. χ. ἡ λ. Κονίαρος ὡς Κόνιαρος (σ. 6, στ. 7, 21, 24), ἡ λ. εἶα ὡς εἶα (= γιὰ) (σ. 7, στ. 27, 31, 33). γυαλῖν ὡς γυαλὸν (σ. 7, στ. 38), πτωχολογία ὡς πτωχολογία (σ. 5, στ. 27), ἔλια ἢ ἔληα ὡς ἔληα (σ. 5, στ. 30), Βαγία ὡς Βάγαις (σ. 5, στ. 32).

Ὡς τόπον προελεύσεως τῶν ἁσμάτων τούτων νομίζω ὅτι πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὴν Τσαρίτσανην εἰς τὴν περιοχὴν Ἑλασσόνος, γενέτειραν τοῦ ἀποστολέως τούτων Σοφοκλέους Οἰκονόμου, ἢ πλησιόχωρον τῆς Τσαριτσάνης τόπον. Περὶ τούτου συνηγορεῖ καὶ τὸ εἰς τὸ ἕσμα τοῦ κάστρου τῆς Ὠριᾶς θέμα τῆς μεταμφίσεως εἰς μοναχὸν τοῦ ἐξαπατήσαντος τὴν ὥραϊαν τοῦ Κάστρου, τὴν Ὠριάν, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὰς παραλλαγὰς ἐκ τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἑπείρου καὶ μάλιστα ἢ εἰς τὸ ἕσμα τοῦτο λέξις *Κόνιαρος*, δηλωτικὴ τῶν ἐξ Ἰκονίου εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν νότιον Μακεδονίαν ἐποικισθέντων Τούρκων.

Ὁ Kind εἰς τὴν πρώτην, ὡς ἄνω, ἐπιστολὴν του ζητεῖ παρὰ τοῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου τὴν ἀποστολὴν καὶ ἄλλων δημοδῶν ἁσμάτων: «*ἂν ἐμπορῆς νὰ μοὶ κοινοποιήσης κ' ἄλλα ἐθνικὰ τραγούδια*». Εἶναι πιθανὸν μετὰ τὴν νέαν αὐτὴν αἴτησιν τοῦ Kind νὰ τοῦ ἀπέστειλεν ὁ Σοφ. Οἰκονόμος καὶ τὸ εἰς τὴν συλλογὴν ἐν σ. 1-2 δημοσιευόμενον ἕσμα τοῦ μαλώματος τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Κισσάβου. Οὕτως δὲ ὁ ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Kind ἀνωνύμως Ἑλλήν ἐξ Ὀλύμπου¹⁾ θὰ εἶναι ἀσφαλῶς ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμος.

Εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν ζητεῖ ἔτι ὁ Kind πληροφορίας πρὸς λύσιν ἐρμηνευτικῶν εἰς λέξεις καὶ πραγματικῶν ἀποριῶν του διὰ τὰ ἕσματα τῆς συλλογῆς του «*Πυρρηροῦνα*», «*Χελιδόνισμα*» καὶ «*τοῦ Δῆμου*». Ἐν τούτοις εἰς τὰς σημειώσεις του περὶ τῶν ἁσμάτων τούτων μόνον εἰς τὸ ἔθιμον τῆς Περπερούνας (σ. 51) ἀναφέρει ὁ Kind ἀορίστως περὶ Ἑλληνός τινος, ὅστις ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ ἐθίμου τούτου. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἑλλήν οὗτος εἶναι ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμος.

Παρὰ τὴν συμβολὴν αὐτὴν τοῦ Σοφ. Οἰκονόμου εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐκ 10 δημοδῶν ἁσμάτων συλλογῆς αὐτῆς τοῦ Kind, ὡς καὶ εἰς ἐρμηνευτικὰς καὶ πρα-

¹⁾ Βλ. ἀν. σ. 112.

γματικὰς διευκρινήσεις ἐπὶ τούτων, οὗτος, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὴν δευτέραν ἐπιστολήν, παρὰ γρ. β', θὰ ὑπέδειξεν ἔτι εἰς τὸν Κινδ καὶ τὰ περιληφθέντα εἰς τὸ βιβλίον του τοῦτο ποιήματα τοῦ Γεωργίου Σακελλαρίου καὶ τοῦ Ἀνδρέου Κάλβου.

Ὑπολείπεται ἔτι νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα, εἰς ποῖον τόπον εὕρισκετο ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμος κατὰ τοὺς μῆνας τούτους, Φεβρουάριον ἕως Ἀπρίλιον τοῦ 1833, τῆς ἀλληλογραφίας του μετὰ τοῦ εἰς Λυβίαν διαμένοντος Θεοδώρου Κινδ.

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ὁ Σοφ. Οἰκονόμος διέμενε τότε εἰς Βερολίνον· ἤχθην δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἀφ' ἐνὸς ἕξ ἐπιστολῶν του ἐν ἀντιγράφῳ, εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν συντεταγμένον, αἱ ὁποῖαι ἀποστέλλονται ἐκ Βερολίνου καὶ χρονολογοῦνται κατὰ τοὺς μῆνας Φεβρουάριον ἕως Ἀπρίλιον τοῦ 1833¹⁾ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὰς δύο αὐτὰς ἐπιστολὰς τοῦ Κινδ προσώπου τοῦ Stieglitz, τὸν ὁποῖον ὁ Κινδ εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολήν του ἀσπάζεται διὰ τοῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου.

Περὶ τοῦ Stieglitz τούτου γνωρίζομεν ὅτι οὗτος εἰργάζετο τότε εἰς Βερολίνον ὡς βιβλιοφύλαξ²⁾. Πλὴν τοῦ Stieglitz, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κινδ, διέμενον εἰς Βερολίνον, φιλικῶς συνδεόμενοι μὲ τὸν Κινδ, ὁ Βλαστός καὶ ὁ Iken· εἰς δὲ τὴν Λυβίαν ὁ Χαΐνσιος, ὅστις εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολήν πέμπει τοὺς φιλικοὺς ἀσπασμούς του πρὸς τὸν Σοφοκλῆ Οἰκονόμον καὶ τὸν Βλαστόν.

Ὡς πρὸς τὸν Βλαστόν, ὑποπεύω ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα διὰ τὸν φίλον καὶ σπουδαστὴν τοῦ Σοφ. Οἰκονόμου, τὸν Ἀ. ἢ Σοφ. Βλαστόν, ὅστις φαίνεται ὅτι θὰ ἐσπούδαζε τότε, Φεβρουάριον – Ἀπρίλιον 1833, εἰς Βερολίνον τὴν ἱατρικὴν, εἶτα δ' ἀργότερον, τῷ 1834, εἰς Παρισίους. Τοῦτο συμπεραίνω ἕξ ἐπιστολῆς τοῦ Σοφοκλέους Βλαστοῦ (Ἀρχεῖον Σοφ. Οἰκονόμου, φάκ. XI, ἀρ. 25) ἐκ Παρισίων τῇ 18 Ἀπριλίου 1834 πρὸς τὸν Σοφοκλῆ Οἰκονόμον, διατρίβοντα πιθανώτατα εἰς Βιέννην. Εἰς τὴν ἐπιστολήν ταύτην προσφωνεῖ οὗτος τὸν Σοφ. Οἰκονόμον ὡς ἑξῆς: « Φίλτατέ μου σπουδαστὰ καὶ συγκατόικε καὶ ὁμότεχνε καὶ σύντροφε, χαῖρε ».

Ὁ Iken εἶναι ὁ γνωστὸς γερμανὸς φιλέλλην Κάρολος Iken (1789-1841), ὅστις, γνώστης τῆς ἑλληνικῆς, ἐξέδωκε κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἐπαναστάσεως ποικίλας φιλολογικὰς πραγματείας του δι' ἑλληνικὰ πράγματα, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κι-

¹⁾ Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εὕρισκονται εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ (φάκελος XI, ἀριθμ. 11, 13, 14, 15).

²⁾ Ὁ Stieglitz ἕξ οἰκογενειακοῦ ἀτυχήματος ὑπέστη ἀργότερον ψυχικὸν νόσημα. Περὶ τῆς ἐκ τῆς ἀσθενείας καταστάσεώς του πληροφορεῖ τὸν Σοφοκλῆ Οἰκονόμον, εὕρισκόμενον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1834 ἐν Ἑλλάδι, ὁ φίλος του φιλόλογος Mullach (Φρ. Γ. Αὐγ. Μουλλάχιος) εἰς ἐπιστολήν του ἐκ Βερολίνου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 24 Δεκεμβρίου 1834. (Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ὑπάρχει εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Σοφοκλέους, ἐνθ' ἄν., εἰς τὸν φάκελον ὑπ' ἀριθμ. XI, ἀρ. 29).

νήση τὸ διαφέρον τῶν ὁμοειδῶν του ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των Ἑλλήνων.

Ὁ Χαϊνσιος τέλος νομίζω ὅτι εἶναι ὁ Karl August von Hase (1800 - 1890), ὅστις ἠσχολήθη περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ κατεῖχεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1830-1836 ἔκτακτον ἔδραν καθηγητοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λιψίας.

2. Ἡ συλλογὴ τοῦ Γ. Χασιώτου (1866) καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν συλλογὴν τοῦ Παύλου Λάμπρου.

Ἡ νόθευσις τῶν φιλολογικῶν γενικῶς κειμένων, τὰ ὅποια ἡ κριτικὴ ἐπιζητεῖ ν' ἀποκαθάρῃ καὶ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὰ τὴν γνησίαν αὐτῶν μορφήν, δὲν παρατηρεῖται μόνον εἰς τὴν φιλολογικὴν παράδοσιν διὰ τὰ παλαιότερα ἔργα, τὰ παρ' ἄλλων εἶτα ἀντιγραφόμενα καὶ ἐκδιδόμενα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ σύγχρονα καὶ ἐκ τούτων καὶ εἰς τὰ δημῶδη κείμενα, τὰ ἐκ στόματος τοῦ λαοῦ καταγραφόμενα.

Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν οἱ συλλογεῖς τῶν δημοδῶν κειμένων (ᾠμάτων, παραδόσεων, παραμυθίων κλπ.) εἶναι δυνατὸν νὰ παραποιῶν καὶ οὕτω νοθεύουν ταῦτα, τὸ μὲν ἀνεπιγνώστως ἔνεκα ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως τοῦ ὑπαγορευομένου εἰς αὐτοὺς θέματος, π.χ. ᾠματος, παραμυθίου κ. ἄ. ἢ κακῆς ἐκλογῆς τοῦ τόπου τῆς συλλογῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ προσώπου τὸ ὁποῖον ὑπηγόρευσεν εἰς τὸν συλλογέα, τὸ δὲ καὶ ἐνσυνειδήτως διὰ τῆς παρεμβολῆς παρ' αὐτῶν διορθώσεων εἰς τὸ μέτρον καὶ δὴ τὴν φράσιν, ὥστε οὕτω νὰ τεθῆ, κατὰ τὴν κρίσιν των, καλύτερον νόημα εἰς τὴν ἰδιωματικὴν γλῶσσαν τοῦ κειμένου, ἀκόμη δὲ καὶ μὲ τὴν ὑποβολὴν προσωπικῶν τοῦ συλλογέως ἢ ἄλλων συνθέσεων, π.χ. ᾠμάτων, ὡς δημοδῶν. Ἐκ τούτου ἐπιβάλλεται, ὡς ἀναγκαία προεργασία διὰ τὴν χρησιμοποίησιν καὶ τῶν λαογραφικῶν συλλογῶν, ὁ ἔλεγχος τῆς ἀξιοπιστίας αὐτῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἰς τὸν κλάδον εἰδικῶς τῶν δημοτικῶν ᾠμάτων ἔχουν ἐξετασθῆ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ Γιάννη Ἀποστολάκη αἱ συλλογαί: α) ᾠματα δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθέντα μετὰ μελέτης περὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ Σπυρίδωνος Ζαμπελίου, Λευκαδίου. Κέρκυρα 1852¹⁾. β) Συλλογὴ δημοδῶν ᾠμάτων τῆς Ἡπείρου ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐκδιδομένη ὑπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1880²⁾.

¹⁾ Βλ. Γιάννη Ἀποστολάκη, α) Τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια. Μέρος Α'. Οἱ συλλογές. Ἀθήναι 1929. [Περὶ τῆς συλλογῆς τοῦ Ζαμπελίου, σελ. 12 - 133.] β') Τὸ τραγούδι τῆς Ἁγιά Σοφίας, Θεσσαλονίκη 1939, σ. 15.

²⁾ Γιάννη Ἀποστολάκη, Ἡ συλλογὴ τοῦ Ἀραβαντινοῦ (Τὸ κλέφτικο τραγούδι). Ἀθήναι 1941. [Ἐξετάζονται μόνον τὰ κλέφτικα τραγούδια τῆς συλλογῆς].

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, δηλαδὴ τῆς ἐξετάσεως τῆς γνησιότητος τῶν λαογραφικῶν κειμένων, ἀσχολοῦμαι ἐνταῦθα μὲ τὴν συλλογὴν δημοτικῶν ᾄσμάτων ἐξ Ἡλείου ὑπὸ Γ. Χρ. Χασιώτου: «*Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν Ἡπειρον δημοτικῶν ᾄσμάτων ὑπὸ Γ. Χρ. Χασιώτου, ἐκδίδοντας Κ. Τεφαρίκη. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ραδαμάνθους (δόδος Ἀχαρνῶν ἀριθ. 7) 1866*» σελ. κη' + 247, 8^{ον} μικρ., καὶ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὴν ἀνέκδοτον ἔτι συλλογὴν δημοτικῶν ᾄσμάτων τοῦ Παύλου Λάμπρου.¹⁾

Ὁ Χασιώτης εἰς τὸν πρόλογον τῆς συλλογῆς του ταύτης (σελ. κτ' - κς'), ἀναφέροντων περὶ τοῦ τρόπου τῆς καταρτίσεως αὐτῆς, λέγει μεταξὺ ἄλλων ὅτι ἡ συλλογὴ του περιλαμβάνει ἠπειρωτικὰ ᾄσματα, τὰ ὁποῖα συνέλεξεν ὁ ἴδιος ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ. Εἶτα δ' ἐν ἐπιμέτρῳ (σ. 187-223) δημοσιεύων ἀκόμη 45 ᾄσματα καὶ προλογίζων εἰς τοῦτο (σ. 187 - 190) προσθέτει ἐν σ. 190 τὰ ἐξῆς: «*Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐρχόμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ ἄλλα τινὰ τῆς Ἡλείου ᾄσματα, ἅπερ οἱ ἐνταῦθα παρεπιδημοῦντες Ἡπειρωταί, ἐν οἷς οὐκ ὀλίγα καὶ ὁ ἀξιοτίμος κύριος Παῦλος Λάμπρος, ἐφιλοτιμήθησαν ἅμα μαθόντες τὴν συλλογὴν ἡμῶν νὰ μᾶς δώσωσιν... »*

Διὰ παραβολῆς τῶν δημοσιευομένων εἰς τὸ ἐπίμετρον τοῦτο 45 ᾄσμάτων πρὸς τὰ εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Παύλου Λάμπρου, διεπίστωσα ὅτι ὁ Χασιώτης ἔχει δημοσιεύσει ἐκ τοῦ χειρογράφου τούτου 14 μόνον ᾄσματα. ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα.

Π. Λάμπρου ἀρ. 2616 ²⁾	=	Σπ. Χασιώτης σ. 191, ἀρ. 1
» ἀρ. 2723	=	» σ. 191, ἀρ. 2
» ἀρ. 2648	=	» σ. 194, ἀρ. 12
» ἀρ. 2566	=	» σ. 199, ἀρ. 19
» ἀρ. 2592	=	» σ. 200, ἀρ. 20
» ἀρ. 2577	=	» σ. 201, ἀρ. 21

¹⁾ Ἡ συλλογὴ αὕτη, περιλαμβάνουσα 164 ᾄσματα, ἀπόκειται νῦν ἐν χειρογράφῳ εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχειὸν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ὡς γνωστόν, ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης τοῦ Π. Λάμπρου, ἥτις κατηρτίσθη ἐν Κερκύρα, παρέλαβεν ἀρχικῶς ὁ Σπυρ. Ζαμπέλιος εἰς τὴν συλλογὴν του (Ἔσματα δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθέντα μετὰ μελέτης ἱστορικῆς περὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κέρκυρα 1852.), ἀργότερον δὲ καὶ ὁ Νικ. Πολίτης εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν παρ' αὐτοῦ συλλογὴν «*Δημοτικὰ ᾄσματα*» (Νεοελλ. Ἀνάλεκτα, τόμ. Α' (1870) σ. 70-128. Ἐν σ. 128 σημειοῦνται τὰ δημοσιευόμενα ἐκ τῆς συλλογῆς Π. Λάμπρου.) Βλ. καὶ *Γιάννη Ἀποστολάκη*, τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια. Μέρος Α'. Οἱ συλλογές. Ἀθήναι 1929, σ. 17.

²⁾ Οἱ ἀριθμοὶ εἰς τὴν συλλογὴν Π. Λάμπρου παραπέμπουν εἰς τὴν γενικὴν ἀριθμῶν τῶν ᾄσμάτων τῆς ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχειῷ Ὑλῆς Ν. Πολίτου, εἰς τὴν ὁποῖαν περιλαμβάνεται καὶ τὸ χειρόγραφον τοῦτο.

Π. Λάμπρου	ἀρ. 2609	=	Σπ. Χασιώτης	σ. 201, ἀρ. 22
»	ἀρ. 2669	=	»	σ. 202, ἀρ. 23
»	ἀρ. 2646	=	»	σ. 204, ἀρ. 26
»	ἀρ. 2673	=	»	σ. 215, ἀρ. 37
»	ἀρ. 2693	=	»	σ. 217, ἀρ. 38
»	ἀρ. 2688	=	»	σ. 217, ἀρ. 39
»	ἀρ. 2638	=	»	σ. 219, ἀρ. 42
»	ἀρ. 2704	=	»	σ. 220, ἀρ. 43

Συμφώνως πρὸς ὅσα λέγει ὁ Χασιώτης ἐν τῷ ἐπιμέτρῳ τῆς συλλογῆς, ὡς ἄνωτέρω, πρέπει νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι μόνον ἐνταῦθα περιέλαβεν ἄσματα ἐκ τοῦ χειρογράφου τοῦ Παύλου Λάμπρου καὶ ἐπομένως τὰ εἰς τὸ κύριον μέρος τῆς συλλογῆς αὐτοῦ μέχρι τῆς σελ. 185 ἄσματα ὅτι συνελέγησαν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀληθές, διότι ἐκ τῆς παρεξέταστος καὶ τῶν ἁσμάτων τούτων πρὸς τὰ τῆς συλλογῆς Π. Λάμπρου παρατηρήσαμεν ὅτι καὶ εἰς τὸ κύριον τοῦτο μέρος τῆς συλλογῆς του ὁ Χασιώτης παρέλαβεν ἐκ τοῦ Π. Λάμπρου τὰ εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα ἄσματα περὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν σχετικῶς ἀναφέρει, οὕτω δὲ θεωροῦνται ταῦτα ἄσματα τῆς ἰδίας του συλλογῆς.

Π. Λάμπρου	ἀρ. 2708	=	Σπ. Χασιώτης	σ. 150, ἀρ. 26
»	ἀρ. 2615	=	»	σ. 151, ἀρ. 27
»	ἀρ. 2617	=	»	σ. 151, ἀρ. 28
»	ἀρ. 2622	=	»	σ. 152, ἀρ. 30
»	ἀρ. 2628	=	»	σ. 153, ἀρ. 31
»	ἀρ. 2630	=	»	σ. 154, ἀρ. 32
»	ἀρ. 2631	=	»	σ. 155, ἀρ. 33
»	ἀρ. 2632	=	»	σ. 155, ἀρ. 34
»	ἀρ. 2633	=	»	σ. 156, ἀρ. 35
»	ἀρ. 2636	=	»	σ. 156, ἀρ. 36
»	ἀρ. 2639	=	»	σ. 157, ἀρ. 37
»	ἀρ. 2651	=	»	σ. 158, ἀρ. 39
»	ἀρ. 2656	=	»	σ. 159, ἀρ. 40
»	ἀρ. 2658	=	»	σ. 160, ἀρ. 41
»	ἀρ. 2663	=	»	σ. 160, ἀρ. 42
»	ἀρ. 2668	=	»	σ. 160, ἀρ. 43
»	ἀρ. 2696	=	»	σ. 163, ἀρ. 45
»	ἀρ. 2700	=	»	σ. 163, ἀρ. 46
»	ἀρ. 2709	=	»	σ. 165, ἀρ. 48

Πλὴν τούτου πρέπει νὰ παρατηρηθῆ ἔτι ὅτι ὁ Χασιώτης, παραλαμβάνων τὰ ἄσματα ταῦτα εἰς τὴν συλλογὴν του, προσέβη συγχρόνως καὶ εἰς φθογγικὰς καὶ λέξεων μεταβολὰς ἐπ' αὐτῶν καὶ εἰς παραλείψεις στίχων ἢ συμπληρώσεις, ὥστε τὸ κείμενόν των παρὰ τῷ Χασιώτῃ νὰ παρουσιάσῃ οὕτω διαφορὰς ἀπὸ τὸ εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Π. Λάμπρου.

Περὶ τῶν μεταβολῶν τούτων περιορίζομαι εἰς παράθεσιν αὐτῶν ἕκ τινων μόνον ἄσμάτων.

α') Συλλογὴ Π. Λάμπρου, ἄσμα ἀρ. 2709 = Χασιώτου, σ. 165-166, ἀρ. 48.

Π. Λάμπρου		Γ. Χασιώτου	
στ. 1	πάσχω	=	στ. 1 θέλω
» 2	νὰ τὸ φέρ' εἰς πόθο	=	» 2 νὰ τὸ καμαρώσω
» 3	ἀφόντις	=	» 3 ἀφ' ὄντας
» 4	κ' ἐρχόταν	=	» 4 ἔρχουνταν
» 5	ἔφθασ' ἡ φύσις	=	» 5 ἦρθ' ἡ ὥρα
» 6	στοῦ ἔρωτος	=	» 6 στοῦ ἔρωτα
» 7	τὰ ὄρη	=	» 7 τοὺς δρόμους
» 8	δενδρά	=	» 8 δεντρά
» 10	δένδρα — μὴν ἔφαε τὸν	=	» 10 δεντρά — μὴν ἔφαε 'π' τὸν
» 11	ἐδῶ ἔρχονται . . . πίνουν τὸ	=	» 11 ἐδῶ ἔρχονται . . . πίνουν 'π' τὸ
» 12	τρῶνε τὸν	=	» 12 τρῶν' ἀπ' τὸν
» 13	μὴ λάχει	=	» 13 ἂν λάχη
» 14	καὶ στό	=	» 14 νὰ στό
ὁ στίχος 15 τῆς συλλογῆς τοῦ Λάμπρου παραλείπεται ὑπὸ τοῦ Χασιώτου.			
» 16	τὸ κορμί — κ' ἄργυρο τὸ κε- φάλι	=	» 15 ἔχει κορμί — καὶ ἄργυρὸ κεφάλι
» 17	χρυσοπράσινες εἶχε	=	» 16 χρυσοκέντητες ἔχει
» 18	κι ὄθε . . . κι ὄθε μοσκοβολᾶν	=	» 17 κι ὄπου . . . κι ὄπου μοσκοβολοῦν
» 19	καὶ 'στὸ στήθι	=	» 18 καὶ στ' ἀστήθι

β') Συλλ. Π. Λάμπρου, ἀρ. 2630 = Χασιώτου, σ. 154-155, ἀρ. 32.

Π. Λάμπρου		Γ. Χασιώτου	
στ. 5	βλέπει	=	στ. 5 γλέπει
» 6	πατρός μου	=	» 6 ἀντρός μου
» 10	φθάσουν κι οὐδὲ κι αὐτὰ	=	» 10 φτάσουν κι οὐδ' αὐτὰ

Ὁ παρὰ Χασιώτῃ στίχ. 11 «πουλῶ καὶ τὰ παπούτσια μου, πουλῶ καὶ τὰ σκουτιά μου» εἶναι συμπλήρωσις περαιτέρω τοῦ στίχου τῆς συλλογῆς Λάμπρου: «πουλῶ καὶ τὸ κορδέλαις μ' (παπούτσια)»

γ') Συλλ. Π. Λάμπρου, ἀρ. 2658 = Χασιώτου, σ. 160, ἀρ. 41.

Π. Λάμπρου		Γ. Χασιώτου	
στ. 3	ἐγὼ — χαίρωμαι	=	στ. 3 ἔγῳ — χαίρουμαι

στ. 4 μάν — νά ἤμαν	=	στ. 4 μουν — νά ἤμουν
» 5 πίστομα	=	» 5 πίστουμα
» 6 γιαλό	=	» 6 γιαλός
» 7 νά ἔλθουναι ἢ εὔμορφαις	=	» 7 νᾶρχουνται ἢ ὄμορφαις

Εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Π. Λάμπρου τὸ ᾄσμα τελειώνει εἰς τοὺς στίχους 8-9 ὡς ἑξῆς.

*νά πλέουν τὰ ποδάρια τους, τὸν ἄσπρο τὸν λαιμό τους
κ' ἐγὼ σὲ ἀγάντιο νά ταῖς ἰδῶ.*

Ὁ Χασιώτης παρενέβαλε μεταξύ τῶν δύο τούτων στίχων ἴδιον αὐτοῦ στίχον, συνεπλήρωσε δὲ καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ ὡς κάτωθι.

*νά πλέουν τὰ ποδάρια τους, τὸν ἄσπρο τὸ λαιμό τους,
νᾶρχεται κ' ἡ ἀγάπη μου, ἡ ἀγαπητικιά μου
κ' ἐγὼ π' ἀγάντια νά τὴν ἰδῶ, δυὸ λόγια νά τῆς κρίνω.
«σὰν τί τὰ θέλω τὰ φλωριά, σὰν τί τὰ θέλω τ' ἄσπρα
σὰν δὲ φιλῶ τὰ μάτια σου, τὸν ἄσπρο τὸ λαιμό σου;»*

δ') Συλλ. Π. Λάμπρου, ἀρ. 2663 = Χασιώτου, σ. 160-161, ἀρ. 42.

Π. Λάμπρου		Γ. Χασιώτου	
στ. 1 θλιβερή	=	στ. 1 φλιβερή	
» 4 σοκάκι	=	» 4 σουκάκι	
» 5 ὄργιον	=	» 5 ὄρη	
» 8 σκιάζομαι, Κόντω μ'... μπέη - ἀφέντη	=	» 8 σκιάζομαι, Κόντω... μπέη - ἐφέντη	
» 11 τζακώσου	=	» 11 σκαλώσου	

Οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι (16-17) ἔλλειπεις εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Π. Λάμπρου:

*Μηδὰ εἶσαι...
ἐὸν ἴσαι κοιζιάμ Νταρβίσαγας...*

συμπληροῦνται ὑπὸ τοῦ Χασιώτου ὡς ἑξῆς:

*μηδὰ εἶσαι δεντρολίβανο στὸν κόρφο νά σὲ βάλω,
εἶσαι κοιζιάμ ντερβίσαγας, δὲ μ πόρω νά σὲ κρύψω*

ε') Συλλ. Π. Λάμπρου, ἀρ. 2696 = Χασιώτου, σ. 163, ἀρ. 45.

Π. Λάμπρου		Γ. Χασιώτου	
στ. 1 εὔμορφα κι' ὄμορφοτορνεμένα	=	στ. 1 ὄμορφα κι' ὄμορφοκαμομένα	
» 2 πέτε	=	» 2 πέστε	
» 6 χωρίσω	=	» 5 χωρίσω	

Τὸν 5^{ον} στίχον «καὶ τὴν ἀγάπη πῶχουμε τὴν πέρω συντροφιά μου» παραλείπει ὁ Χασιώτης.

Πλὴν τῆς συλλογῆς ταύτης τοῦ Παύλου Λάμπρου, τὴν ὁποίαν οὕτως ἐξη-

σιμοποίησεν ὁ Χασιώτης, φαίνεται ὅτι παρέλαβεν οὗτος καὶ ἐνέταξεν εἰς τὴν συλλογὴν του, περὶ ἧς ὁ λόγος, καὶ ἄλλα ᾄσματα καὶ μάλιστα ἐξ ἐντύπων. Σχετικὴ παραβολὴ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς θέλει δείξει ποῖα τραγούδια δημοσιευμένα ἤδη περιέλαβεν οὗτος εἰς τὴν συλλογὴν του παρασιωπῶν τὸ πρᾶγμα.

Ἐνταῦθα περιορίζομαι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης νὰ σημειώσω μόνον ὅτι τὸ παρὰ Χασιώτη, σ. 206 ἀρ. 28, ᾄσμα μὲ τὸν τίτλον «Ὁ Ζάχος, ὁ Μαρασλῆς καὶ ὁ Μάρκος Πούλιος» παρελήφθη ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Χρυσάλλις» ἔτ. Δ' (1866) σ. 117 μὲ μεταβολὰς μόνον εἰς τοὺς στίχους: α'. ὅπου ἀντικατεστάθη ἡ λέξις *τ' ἀηδόνια* διὰ τῆς *λ. οἱ κοῦκοι* καὶ τὸν ε'. ἐνθα ἡ *λ. ὄσο* διὰ τῆς *ὄσον*. Τὸ ᾄσμα τοῦτο, τὸ χαρακτηριζόμενον οὕτως ὑπὸ τοῦ Χασιώτου ἠπειρωτικόν, ἔχει δημοσιεύσει εἰς τὴν «Χρυσάλλίδα», ὡς ἀνωτέρω, ὁ Κωνστ. Σάθας, ὅστις σημειώνει εἰς τὴν σελ. 116β ὅτι τὸ κατέγραψεν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι παρ' ἀτόμου ἐξ Ἀκαρνανίας.

25-11-1955

